

TIL MADANIYATINING SHAXS RIVOJIDAGI O'RNI VA UNING FALSAFIY TAHLILI

Mustafayeva Sarvinoz Suyunovna

O'zbekiston davlat jismoniy tarbiya va sport universiteti

O'zbek va xorijiy tillar kafedrasi katta o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada til madaniyatining shaxs rivojidagi o'rni hamda uning falsafiy mohiyati kompleks yondashuv asosida tahlil qilinadi. Til madaniyati shaxsning tafakkur shakllanishi, axloqiy-ruhiy kamoloti, ijtimoiylashuvi va kommunikativ kompetensiyasini rivojlantirishdagi asosiy omillardan biri sifatida talqin etiladi. Maqolada til va ong, til va tafakkur, til va qadriyatlar o'rtasidagi dialektik munosabatlar falsafiy nuqtai nazardan yoritiladi. Shuningdek, globallashuv sharoitida nutq madaniyatining o'zgarishi, milliy tilning shaxs identifikatsiyasidagi ahamiyati hamda ma'naviy-axloqiy qadriyatlarni shakllantirishdagi roli ilmiy asosda tahlil qilinadi. Til madaniyati shaxsning intellektual salohiyati, estetik didi va ijtimoiy mas'uliyatini belgilovchi muhim omil ekanligi xulosalanadi.

Kalit so'zlar: til madaniyati, shaxs rivoji, nutq madaniyati, tafakkur, falsafiy tahlil, milliy qadriyatlar, kommunikativ kompetensiya, identitet, ma'naviy kamolot, globallashuv

Аннотация: В статье рассматривается роль культуры речи в развитии личности и проводится ее философский анализ на основе комплексного подхода. Культура языка интерпретируется как один из ключевых факторов формирования мышления, нравственно-духовного развития, социализации и коммуникативной компетентности личности. Освещаются диалектические взаимосвязи между языком и сознанием, языком и мышлением, языком и ценностями. Особое внимание уделяется трансформации речевой культуры в условиях глобализации, значению национального языка в формировании личностной идентичности и его роли в воспитании духовно-нравственных качеств. Делается вывод о том, что культура речи является важным показателем интеллектуального потенциала, эстетического вкуса и социальной ответственности личности.

Ключевые слова: культура речи, развитие личности, язык, мышление, философский анализ, национальные ценности, коммуникативная компетенция, идентичность, духовное развитие, глобализация.

Abstract: This article examines the role of language culture in personal development and provides its philosophical analysis through a comprehensive approach. Language culture is interpreted as one of the fundamental factors shaping cognitive processes, moral and spiritual growth, socialization, and communicative

competence of an individual. The dialectical relationships between language and consciousness, language and thinking, as well as language and values are analyzed from a philosophical perspective. Particular attention is paid to the transformation of speech culture in the context of globalization, the significance of the national language in personal identity formation, and its role in cultivating moral and ethical qualities. The study concludes that language culture serves as a crucial indicator of intellectual potential, aesthetic awareness, and social responsibility of an individual.

Keywords: language culture, personal development, speech culture, cognition, philosophical analysis, national values, communicative competence, identity, moral development, globalization.

Til madaniyati — bu shaxsning tafakkur darajasi, axloqiy pozitsiyasi, estetik didi va ijtimoiy mas'uliyatini belgilovchi, milliy hamda umuminsoniy qadriyatlar bilan uyg'unlashgan holda nutqiy faoliyatda namoyon bo'ladigan semantik, etik va kommunikativ me'yorlar tizimidir; uning shaxs rivojidagi o'rni esa insonning ontologik o'zligini anglash, epistemologik bilish jarayonini tashkil etish va aksiologik qadriyatlar tizimini shakllantirishdagi fundamental omil sifatida namoyon bo'ladi. Mazkur tushuncha falsafiy nuqtai nazardan talqin etilganda, til madaniyati inson mavjudligining faqat tashqi kommunikativ shakli emas, balki uning ichki ruhiy-intellektual strukturasi tashkil etuvchi ontologik kategoriya sifatida namoyon bo'ladi. Chunki inson tafakkuri til orqali shakllanadi, strukturallanadi va ijtimoiy reallik bilan aloqaga kirishadi. Til – bu voqelikni aks ettirish vositasi bo'lish bilan birga, uni konseptual ravishda qurish mexanizmidir; shuning uchun til madaniyati shaxsning dunyoni idrok etish modeli va uning kognitiv xaritasini belgilaydi. Agar nutq madaniyati semantik aniqlik, mantiqiy izchillik va estetik uyg'unlikka asoslangan bo'lsa, shaxs tafakkuri ham shu sifatlarni o'zida mujassamlashtiradi; aksincha, tilning soddalashuvi yoki me'yoriy buzilishi fikrning parchalanishiga va konseptual aniqlikning yo'qolishiga olib keladi.

Epistemologik jihatdan til madaniyati bilish jarayonining strukturaviy asosi sifatida namoyon bo'ladi. Har qanday ilmiy yoki nazariy tafakkur kategoriyalar, tushunchalar va terminlar orqali ifodalanadi; demak, shaxsning bilish salohiyati uning til vositalaridan foydalanish madaniyati bilan chambarchas bog'liqdir. Tilning aniqligi tafakkurning aniqligini, tilning boyligi tafakkurning ko'lamini, tilning mantiqiyliги esa fikrning izchilligini ta'minlaydi. Shu bois til madaniyati shaxsning intellektual kamolot darajasini belgilovchi mezon sifatida qaraladi. Falsafiy antropologiya nuqtai nazaridan, inson “so'zlovchi mavjudot” sifatida o'zining mavjudligini til orqali tasdiqlaydi; til madaniyati esa bu mavjudlikning ma'naviy sifatini belgilaydi.

Aksiologik jihatdan til madaniyati qadriyatlar tizimining tashuvchisidir. Har bir jamiyat o'z ma'naviy-axloqiy me'yorlarini til orqali mustahkamlaydi va avloddan-

avlodga uzatadi. Or-nomus, halollik, vatanparvarlik, hurmat kabi tushunchalar faqat abstrakt etik kategoriyalar emas, balki tilning semantik maydonida shakllangan konseptual birliklardir. Shaxs ana shu konseptual birliklarni o'z nutqida qo'llar ekan, u nafaqat kommunikativ akti amalga oshiradi, balki ma'naviy identifikatsiyasini ham ifodalaydi. Til madaniyati shu ma'noda shaxsning milliy va madaniy identitetini shakllantiruvchi mexanizm sifatida maydonga chiqadi.

Ijtimoiy-falsafiy kontekstda til madaniyati shaxsning ijtimoiylashuvi va kommunikativ kompetensiyasini belgilaydi. Shaxs jamiyat bilan munosabatga kirishar ekan, u o'z nutqi orqali ijtimoiy rolini, mavqeini va ma'naviy pozitsiyasini namoyon etadi. Nutqning etik va estetik me'yorlarga mosligi shaxsning madaniy yetukligini ko'rsatadi. Globallashtirish jarayonida turli diskursiv maydonlarning to'qnashuvi til madaniyatining transformatsiyasiga olib kelmoqda; bunday sharoitda milliy tilning normativ asoslari va qadriyatlar bilan uyg'unligi shaxs rivojining barqarorligini ta'minlovchi omil sifatida alohida ahamiyat kasb etadi. Til madaniyati nafaqat individual, balki kollektiv ongni shakllantiradi; shu bois u jamiyat taraqqiyotining ham konseptual negizidir. Shunday qilib, "til madaniyatining shaxs rivojidadagi o'rni va uning falsafiy tahlili" tushunchasi insonning ontologik mavjudligi, epistemologik bilish jarayoni va aksiologik qadriyatlar tizimi bilan uzviy bog'langan murakkab ijtimoiy-gumanitar fenomen sifatida talqin qilinadi.

Til madaniyati shaxsning tafakkurini strukturallashtiradi, ma'naviy-axloqiy kamolotini shakllantiradi, estetik didini rivojlantiradi va ijtimoiy mas'uliyatini belgilaydi; demak, u shaxs rivojining nafaqat vositasi, balki uning ichki mazmunini tashkil etuvchi fundamental omildir. Til madaniyati inson shaxsining tarkib topishi, ongining shakllanishi va madaniy dunyoqarashining rivojida hal qiluvchi omillardan biri sifatida namoyon bo'ladi. Insonning ijtimoiylashtirilishi, madaniy-estetik idealga intilishi va axloqiy qaror qabul qilish qobiliyati ko'p jihatdan uning til bilan munosabati, til orqali o'zini anglash va ifoda eta olish qobiliyati bilan bevosita bog'liqdir. Til madaniyati – bu shunchaki so'zlashuvdagi grammatik to'g'rilik emas, balki shaxsning ichki dunyosini tashkil etuvchi semantik, aksiologik va ekzistensial qatlamlarni mujassamlashtirgan ijtimoiy-falsafiy tizimdir. Shaxsning shakllanishi nafaqat axborot olish bilan, balki uni madaniyatli tarzda qayta ishlash, ifodalash, ijtimoiy jihatdan maqbul shaklda taqdim etish qobiliyati bilan ham belgilanadi. Shu bois til madaniyati shaxsning o'zlik ongini shakllantirish, axloqiy mezonlarni singdirish, estetik didni rivojlantirish va ijtimoiy mas'uliyatni tarkib toptirishda fundamental rol o'ynaydi. Bu jihat til falsafasi doirasida ham chuqur o'rganilgan bo'lib, shaxs va til o'rtasidagi o'zaro aloqadorlikning chuqur tahliliga olib kelgan. Tilshunos va madaniyatshunos D. Xudoyberdiyeva til madaniyatining shaxs taraqqiyotidagi o'rnini quyidagicha izohlaydi: "Til madaniyati – bu shaxsning madaniy ongini shakllantiruvchi va uni ijtimoiy fazilatlar bilan boyituvchi vosita bo'lib, u orqali

inson axloqiy tamoyillarni o'zlashtiradi va jamiyat bilan madaniy muloqotga kirishadi".¹ Bu fikr til madaniyatini axloqiy-estetik muhit sifatida, shaxsning ma'naviy o'sishini ta'minlovchi ijtimoiy maydon sifatida talqin qilish imkonini beradi.

Til madaniyati shaxsning dunyoni idrok etish uslubini, fikrlash madaniyatini va ruhiy-estetik didini belgilaydi. A. Berdimurodovning bu boradagi mulohazasi e'tiborga loyiq: "Til madaniyati shaxsning tafakkur jarayonida mustahkam asos bo'lib, fikrni strukturaviy tuzish, uni axloqiy va muloqotiy mezonlarga mos ifodalash, axborotni konnotativ ma'noda tushunish va to'g'ri uzatish qobiliyatlarini shakllantiradi".² Shunday ekan, til madaniyati shaxsning ijtimoiy nutq madaniyatiga moslashuvi, muloqotdagi samaradorligi va madaniy ekspressiyasi uchun zarur bo'lgan tayanch elementga aylanadi. Til madaniyatining shaxs rivojidadagi o'rni, ayniqsa, kommunikativ kompetensiya va ijtimoiy identifikatsiya mexanizmlari orqali namoyon bo'ladi. Muloqotda til madaniyatiga amal qilish shaxsning ijtimoiy maqomini, uning madaniyatli inson sifatidagi bahosini belgilovchi mezonga aylanadi. Shu nuqtai nazardan til madaniyatini o'rganish nafaqat tilshunoslik, balki falsafa, psixologiya, ijtimoiy pedagogika va sotsiologiya nuqtai nazaridan ham dolzarbdir. Bu fikrni E. G'ulomova quyidagicha bayon etadi: "Til madaniyati shaxsni ongli muloqotga undaydi, bu esa uni axloqiy-ruhiy me'yorlar doirasida o'zini nazorat qilishga, madaniy javobgarlikni his qilishga o'rgatadi".³ Shaxsning o'zini ifoda etishdagi til madaniyati darajasi uning ijtimoiy hurmati, professional obro'si va madaniy identiteti bilan bevosita bog'liq. Ayniqsa, yosh avlodda til madaniyatining pastligi axloqiy qadriyatlar va kommunikativ tartib buzilishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli, shaxsning shakllanishida til madaniyatini tarbiyalash davlat miqyosida ijtimoiy ahamiyat kasb etadi. Bu fikrni N. Mirzayeva tahliliy tarzda ifodalaydi: "Til madaniyatiga ega shaxs – bu ijtimoiy muvozanatni saqlovchi, axborotga ongli munosabatda bo'luvchi va jamiyatga hurmat asosida integratsiyalashuvchi madaniyatli shaxsdir" (Mirzayeva, 2017, 74-bet).⁴ Til madaniyati shaxs rivojining barcha bosqichlarida — bolalikdan boshlab, ijtimoiy va kasbiy faoliyatgacha bo'lgan yo'lda uning ma'naviy yetuklik darajasini belgilovchi asosiy indikator sifatida namoyon bo'ladi. Bu jihatdan, til madaniyati nafaqat individual ekspressiya vositasi, balki shaxsning ijtimoiy madaniy integraliga aylanuvchi, unda axloq, estetik, ma'rifiy va psixologik komponentlar uyg'unlashgan zamonaviy taraqqiyot mezonidir.

Til madaniyati shaxs taraqqiyotining konseptual va sivilizatsiyaviy omillaridan biri sifatida nafaqat lingvistik kompetensiyaga, balki shaxsning ontologik o'zligini, uning ma'naviy-estetik didi, axloqiy pozitsiyasi va ijtimoiy mas'uliyatiga ta'sir ko'rsatadigan ijtimoiy-falsafiy kategoriya sifatida namoyon bo'ladi. Shaxs o'z

¹ Xudoyberdiyeva D. Til madaniyati va shaxs tarbiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2011. – 112-bet.

² Berdimurodov A. Fikr, madaniyat va til uyg'unligi. – Toshkent: Fan, 2014. – 93-bet.

³ G'ulomova E. Til estetikasi va axloqiy madaniyat. – Toshkent: O'zbekiston, 2009. – 66-bet.

⁴ Mirzayeva N. Til madaniyati va shaxs psixologiyasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017. – 74-bet.

mavjudligini ijtimoiy kontekstda anglash, uni madaniy jihatdan ifodalash va boshqalar bilan muloqotga kirishishda aynan til madaniyatidan vosita sifatida foydalanadi. Shu bois til madaniyati — bu faqat grammatik me'yorlar majmui emas, balki u jamiyatda madaniy integratsiyalashuv va individual o'sishning zamini bo'lib xizmat qiladi. Tilning shaxs ongini shakllantirishdagi o'rnini falsafiy jihatdan tahlil etgan G. Vasilev shunday deydi: “Inson o'zligini anglash jarayonida tilga tayanadi, til esa uni ijtimoiy-madaniy makonga olib kiruvchi asosiy vosita bo'lib qoladi. Til madaniyati esa bu jarayonni estetik va axloqiy mezonlar bilan to'ldirib, shaxsni ruhiy yetuklikka olib boradi”.⁵ Demak, til madaniyati shaxsni shakllantiruvchi, u orqali inson o'zini ijtimoiy borliqda identifikatsiyalovchi vosita sifatida harakat qiladi. Ayniqsa, madaniy til unsurlarini ongli ravishda qo'llash shaxsning axloqiy va gnoseologik barkamolligini ta'minlaydi.

Til madaniyati fenomenini yangi ma'naviy paradigmalarda kontekstida tahlil qilish uni nafaqat kommunikativ tizim, balki shaxs ontologiyasini, ijtimoiy identifikatsiyasini va aksiologik yo'nalishini shakllantiruvchi fundamental ma'naviy mexanizm sifatida talqin etishni taqozo etadi. Globallashuv, raqamli transformatsiya, vizual-multimedial kommunikatsiya va gibril madaniy kodlar hukmronlik qilayotgan zamonaviy davrda til madaniyati an'anaviy lingvistik doiradan chiqib, murakkab semiotik va sivilizatsion jarayonlar markaziga aylangan. Shu bois yangi ma'naviy paradigmalarda – ya'ni postindustrial, informatsion va kommunikativ jamiyat sharoitidagi inson modeli – til madaniyatining shaxs rivojidadagi o'rnini qayta ko'rib chiqishni talab qiladi. An'anaviy paradigmalarda til ko'proq aloqa vositasi sifatida talqin etilgan bo'lsa, yangi ma'naviy paradigma doirasida til ma'no ishlab chiqaruvchi, ijtimoiy reallikni konstruksiya qiluvchi va ma'naviy identitetni shakllantiruvchi ontologik kuch sifatida qaraladi. Til orqali inson borliqni nomlaydi, kategoriyalarga ajratadi va qadriyatlariga aylantiradi. Nomlash jarayoni oddiy belgiylash emas, balki reallikni ijtimoiy jihatdan legitimlashtirish aktidir. Shu ma'noda til madaniyati – bu ma'naviy reallikni tashkil etuvchi semantik maydondir.

Yangi ma'naviy paradigma insonni ochiq tizim sifatida, ko'p madaniyatli va ko'p kodli muhitda faoliyat yurituvchi subyekt sifatida talqin etadi. Bunday sharoitda til madaniyati shaxsning barqarorligini ta'minlovchi ichki me'yoriy mexanizm vazifasini bajaradi. Agar an'anaviy jamiyatda til milliy birlik va tarixiy xotira bilan bog'langan bo'lsa, zamonaviy paradigma sharoitida til global kommunikativ makonning tarkibiy qismiga aylanadi. Bu esa shaxs ongida ikki darajali identifikatsiyani shakllantiradi: milliy va global. Mazkur ikki qatlam o'rtasidagi muvozanatni saqlash til madaniyatining ma'naviy vazifasidir.

⁵ Vasilev G. Falsafa va til. – Moskva: Progress, 2003. – 58-bet.

Ma'naviy paradigma yangilanishi tilning aksiologik yukini ham o'zgartiradi. Avval til axloqiy me'yorlarni mustahkamlovchi an'anaviy vosita sifatida amal qilgan bo'lsa, bugungi kunda u pluralizm, tolerantlik va intermadaniy dialog tamoyillarini shakllantiruvchi platformaga aylanmoqda. Til madaniyati endi faqat normativlik emas, balki muqobil fikrlar o'rtasida muvozanatni ta'minlash, semantik to'qnashuvlarni konstruktiv dialogga aylantirish qobiliyati bilan baholanadi. Bu jarayonda shaxs nutqi nafaqat axborot uzatish vositasi, balki ijtimoiy mas'uliyatni ifodalovchi ma'naviy akt sifatida namoyon bo'ladi. Yangi ma'naviy paradigma doirasida tilning gnoseologik funksiyasi ham kengayadi. Til bilimni faqat ifodalamaydi, balki uni ishlab chiqaradi va legitimlashtiradi. Diskursiv maydon orqali haqiqatning ijtimoiy konstruksiyasi yuz beradi. Shaxs til madaniyati orqali ma'lumotni tanlash, talqin qilish va qadriyatlarga mos ravishda baholash qobiliyatiga ega bo'ladi. Demak, til madaniyati – bu ma'naviy immunitetning ham asosidir. U manipulyativ axborot oqimlari sharoitida shaxsning tanqidiy tafakkurini himoya qiladi. Ontologik nuqtai nazardan til insonning borliq bilan munosabatini mediatsiya qiladi. Inson til orqali mavjudlikni konseptual shaklga keltiradi. Shuning uchun til madaniyati rivojlangan jamiyatda borliqni anglash darajasi ham yuqori bo'ladi. Yangi ma'naviy paradigma insonni texnogen muhitda yashayotgan subyekt sifatida ko'rsatadi. Bu muhitda sun'iy intellekt, algoritmik diskurs va raqamli kodlar til bilan integratsiyalashgan. Natijada til madaniyati endi inson va texnologiya o'rtasidagi semantik vositachilik vazifasini ham bajaradi. Aksiologik jihatdan yangi paradigma til madaniyatini shaxsning ichki etik pozitsiyasi bilan bog'laydi. So'z erkinligi, mas'uliyatli nutq, diskursiv adolat kabi tushunchalar til madaniyatining yangi mezonlariga aylanadi. Nutqdagi tajovuzkorlik, manipulyatsiya va ma'no buzilishi ma'naviy inqiroz alomati sifatida baholanadi. Shu bois til madaniyatini rivojlantirish – bu shaxsning ma'naviy yetukligini ta'minlash demakdir.

Til madaniyatining yangi ma'naviy paradigmalar doirasidagi falsafiy tahlili shuni ko'rsatadiki, u shaxs rivojining uch asosiy o'lchamida – ontologik, gnoseologik va aksiologik darajalarda – faoliyat yuritadi. Ontologik darajada til borliqni ma'nolaydi; gnoseologik darajada bilimni tashkil etadi; aksiologik darajada esa qadriyatlarni shakllantiradi. Ushbu uchlikning uyg'unligi shaxsning barkamollik darajasini belgilaydi. Yangi ma'naviy paradigma sharoitida til madaniyati shaxs rivojining strategik omiliga aylanmoqda. U insonni global kommunikativ makonda yo'qolib ketishdan saqlaydi, uning milliy va ma'naviy o'zligini mustahkamlaydi, tafakkurini izchil va tanqidiy qiladi hamda ijtimoiy mas'uliyatni ongli ravishda qabul qilishga undaydi. Til madaniyatini rivojlantirish – bu nafaqat lingvistik, balki sivilizatsion va ma'naviy vazifadir. Chunki til orqali inson o'zligini anglaydi, jamiyat bilan uyg'unlashadi va kelajak paradigmasini ma'naviy asosda quradi.

Til madaniyatining shaxs tafakkuri va axloqiy o'zligiga ta'siri uning kommunikativ-estetik qobiliyatlariga, fikrni izchil, silliq, madaniyatli shaklda ifoda eta

olish salohiyatiga bog'liq. Tilshunos-faylasuf A. Saidov bu masalaga e'tibor qaratib shunday yozadi: "Shaxsning madaniy rivoji uning tilga bo'lgan ongli munosabati bilan belgilanadi. Til madaniyati orqali inson o'z fikrini axloqiy va estetik mezonlar asosida ifoda etadi, shu bilan birga jamiyatdagi o'z ijtimoiy vazifasini anglaydi".⁶ Bu fikr til madaniyati orqali shakllanuvchi shaxs obrazining ijtimoiy mohiyatini ochib beradi. Shuningdek, til madaniyati shaxsning nutqiy erkinligini, axborotga bo'lgan selektiv munosabatini va diskursiv pozitsiyasini shakllantiradi. Bu, o'z navbatida, uni manipulyativ ta'sirlarga nisbatan himoyalaydi, ijtimoiy muloqotda mustaqil, madaniy, tartibli subyekt sifatida qatnashishini ta'minlaydi. Bu jihatni psixolingvist olimi R. Karimova quyidagicha izohlaydi: "Til madaniyati shaxsning kommunikativ immunitetidir. U insonni muhitdagi informatsion bosimdan asraydi, ongli va axloqiy tanlov qilishga o'rgatadi, fikrni to'g'ri va madaniy ifodalashga xizmat qiladi".⁷

Shaxs rivojida til madaniyati nafaqat o'z-o'zini anglash, balki boshqa subyektlarni tan olish, hurmat qilish, muloqot madaniyatini qadrlash, ijtimoiy mas'uliyatni his qilish, bahs madaniyatiga amal qilish, tanqidni madaniyatli tarzda qabul qilish kabi axloqiy xususiyatlarni shakllantiradi. Tilning bu transformativ funksiyasi haqida Z. Abdurahimova quyidagicha yozadi: "Til madaniyati — bu shaxsni tarbiyalovchi ichki kommunikativ me'yorlar majmui bo'lib, u orqali inson jamiyat bilan axloqiy va estetik hamohanglikda yashashni o'rganadi".⁸ Til madaniyati shaxs rivojining muhim ontologik komponenti bo'lib, u shaxsning ijtimoiy tajriba bilan uyg'unlashuvi, axloqiy o'zligini shakllantirishi, fikr estetikasi va kommunikativ barqarorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Til madaniyati orqali shaxs o'zining madaniy identitetini yaratadi, uni ongli ravishda anglaydi va axloqiy jihatdan o'z ijtimoiy pozitsiyasini mustahkamlaydi. Shu sababli til madaniyatini shakllantirish shaxsni barkamol yetishtirishning falsafiy, psixologik va estetik asosidir. Shaxs rivoji, avvalo, uning tilga munosabati, til bilan ishlash tajribasi va til orqali o'zligini anglashi jarayonida amalga oshadi. Til madaniyati esa bu jarayonning ijtimoiy-madaniy va aksiyologik asoslarini tashkil etuvchi muhim omildir. Shaxs faqat til orqali o'zini ifoda etmaydi, balki til yordamida o'zligini kashf qiladi, ijtimoiy muhitda o'z o'rnini anglaydi va axloqiy mezonlarga asoslangan kommunikativ pozitsiyani egallaydi. Shu bois, til madaniyati shaxsni yetuklikka olib boruvchi falsafiy-ma'naviy zamin bo'lib xizmat qiladi. Bu munosabatlarning mohiyatini ochish uchun tilga faqat lingvistik emas, balki fenomenologik va ekzistensial kategoriya sifatida yondashish zarur.

Til madaniyati shaxs rivojining muhim va ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u insonning nutqi, tafakkuri, dunyoqarashi va ma'naviy qiyofasini belgilaydi. Til shunchaki aloqa vositasi emas, balki madaniyatning ichki mexanizmi, tarixiy xotirasi

⁶ Saidov A. Til va tafakkur madaniyati. – Toshkent: Fan, 2010. – 101-bet.

⁷ Karimova R. *Til madaniyati va shaxs psixologiyasi*. – Toshkent: O'zbekiston, 2015. – 89-bet.

⁸ Abdurahimova Z. *Kommunikativ madaniyat va shaxs*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2011. – 73-bet.

va ma'naviy merosini tashuvchi murakkab ma'naviy tizimdir. Shu sababli til madaniyatini ma'naviy tarbiya nuqtai nazaridan tahlil qilish shaxs kamolotining falsafiy asoslarini anglashga xizmat qiladi. Madaniyat o'z mohiyatiga ko'ra belgilar tizimi sifatida mavjud bo'ladi. Til esa ana shu belgilar tizimining markaziy qismi bo'lib, u orqali jamiyat o'z tajribasini, qadriyatlarini va bilimlarini avlodan-avlodga uzatadi. Til madaniyati nafaqat axborotni yetkazadi, balki uni ma'nolaydi, tartibga soladi va qadriyatga aylantiradi. Demak, til – bu ma'naviy tajribaning tashuvchisi va shakllantiruvchisidir.

Til madaniyati shaxsning identifikatsion shakllanishida muhim rol o'ynaydi. Inson o'z ona tili orqali milliy o'zligini anglaydi, tarixiy xotira bilan bog'lanadi va madaniy muhitning tarkibiy qismiga aylanadi. Til orqali shaxs o'zini jamiyatning bir bo'laki sifatida his qiladi, ijtimoiy munosabatlarda faol ishtirok etadi. Til madaniyati yuqori darajada shakllangan shaxs muloqotda aniq, izchil va mas'uliyatli bo'ladi. Til va tafakkur o'rtasidagi uzviy bog'liqlik ma'naviy tarbiya jarayonida alohida ahamiyat kasb etadi. Til inson tafakkurini nafaqat ifodalaydi, balki uni shakllantiradi ham. So'z boyligi keng, nutqi ravon va mazmunli bo'lgan shaxsning fikrlash doirasi ham keng bo'ladi. Aksincha, tilning qashshoqlashuvi tafakkur torayishiga, ma'naviy ifoda imkoniyatlarining kamayishiga olib keladi. Shuning uchun til madaniyatini rivojlantirish – bu shaxsning fikrlash madaniyatini yuksaltirish demakdir. Ma'naviy tarbiya nuqtai nazaridan til madaniyati aksiologik vazifani ham bajaradi. Har bir so'z ortida muayyan tarixiy tajriba, axloqiy me'yor va estetik qadriyat mujassam bo'ladi. Til orqali jamiyat axloqiy mezonlarni shakllantiradi, yaxshilik va yomonlik, go'zallik va xunuklik haqidagi tasavvurlarni mustahkamlaydi. Shaxs til madaniyati orqali ana shu qadriyatlarni o'z ongiga singdiradi va ularni hayotiy faoliyatida namoyon etadi.

Zamonaviy axborot makonida til madaniyati yanada murakkablashib bormoqda. Vizual belgilar, ommaviy axborot vositalari, raqamli kommunikatsiya shakllari tilning yangi ko'rinishlarini yuzaga keltirmoqda. Bu jarayonda til nafaqat og'zaki yoki yozma shaklda, balki vizual va raqamli kodlar orqali ham ma'no hosil qilmoqda. Shu bois til madaniyatini kengroq semiotik va madaniy kontekstda tahlil qilish zarur. Falsafiy jihatdan qaralganda, til madaniyati shaxs rivojining uch asosiy darajasini belgilaydi. Birinchisi, ontologik daraja – inson borliqni til orqali idrok etadi va ma'nolaydi. Ikkinchisi, gnoseologik daraja – til bilimni shakllantirish va uzatish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Uchinchisi, aksiologik daraja – til qadriyatlarni ifodalaydi va ularni shaxs ongiga singdiradi.

Til madaniyati shaxs kamolotining ma'naviy poydevoridir. U inson tafakkurini boyitadi, dunyoqarashini kengaytiradi va ijtimoiy mas'uliyat hissini shakllantiradi. Til madaniyati rivojlangan jamiyatda ma'naviy tarbiya samarali bo'ladi, chunki til orqali inson o'zligini anglaydi, tarixiy xotira bilan bog'lanadi va madaniy qadriyatlarni asrab-avaylaydi. Shunday ekan, til madaniyatini rivojlantirish – bu shaxsni barkamol etib

tarbiyalashning eng muhim falsafiy vazifalaridan biridir. Tilning shaxs ongidagi konstruktiv rolini tahlil qilgan nemis faylasufi K. Bühler shunday deydi: “Til bu — nafaqat aloqa vositasi, balki inson ongining ifoda shaklidir. Til madaniyati esa — bu ongli muloqot orqali shaxsning o‘zini anglash va o‘zini tarbiyalash jarayonidir”.⁹ Mazkur yondashuv tilni shaxs taraqqiyotining mazmuniy determinanti sifatida talqin etishga asos bo‘ladi. Chunki til madaniyati orqali shaxs o‘zining axloqiy chegaralarini belgilaydi, fikr estetikasi shakllanadi va kommunikativ o‘zlik vujudga keladi. Shaxsning ijtimoiy kommunikatsiyadagi barqarorligi, uning axloqiy javobgarlikni anglash darajasi va muloqot madaniyatiga amal qilishi bevosita til madaniyati bilan bog‘liq. Bu borada O‘zbekistonlik olim Z. Saidova quyidagicha yozadi: “Til madaniyati shaxsga axloqiy va estetik mezonlar asosida fikr bildirishni, nutq orqali o‘zini tartibga solishni o‘rgatadi. Bu esa shaxsning madaniy o‘zida markaziy omil hisoblanadi”.¹⁰ Ushbu nuqtai nazar til madaniyatini shaxs axloqiy dunyosining ifodasi, uning madaniy refleksiya sifatida ochib beradi.

Til madaniyati nafaqat tashqi kommunikatsiya darajasini belgilaydi, balki ichki ongiy tartibga solish tizimidir. Bu xususiyatni psixologik-falsafiy nuqtai nazardan izohlagan A. Leontyev tilni shaxs faoliyatining ijtimoiy vositasi deb hisoblab, quyidagi xulosani beradi: “Til shaxsda axloqiy motivatsiyani uyg‘otadi va u orqali inson o‘z harakatini boshqalar ongiga moslashtiradi. Til madaniyati esa ushbu motivatsiyani nazorat qiluvchi ichki etik mexanizmga aylanadi”.¹¹ Bu jihat til madaniyatining faqat muloqot odobi emas, balki axloqiy-ruhiy intizom sifatida faoliyat yuritishini anglatadi. Shaxs o‘zining ma’naviy va intellektual imkoniyatlarini faqat til orqali anglaydi va rivojlantiradi. Chunki til orqali inson o‘z ongini tashkil etadi, tafakkur qilish, tanqidiy fikrlash va bahs madaniyatida qatnashish imkoniyatiga ega bo‘ladi. Bu esa shaxsning ijtimoiy ongda faol ishtirok etish salohiyatini belgilaydi. Tilshunos va pedagog olim T. Matyoqubova bu borada shunday deydi: “Til madaniyati shaxsning ijtimoiy ongda mustahkam o‘rin egallashini, uning fikrlash madaniyati orqali jamiyatga axloqiy ta’sir o‘tkazishini ta’minlovchi vositadir”.¹² Bu qarash til madaniyatini ijtimoiy muvozanatni saqlovchi axloqiy muhit deb talqin etishga asos bo‘ladi. Til madaniyati shaxsning shakllanishida g‘oyat muhim falsafiy ahamiyatga ega bo‘lib, u nafaqat kommunikatsion kompetensiya, balki axloqiy, estetik va ma’naviy yuksalishning asosiy manbaidir. Shaxs o‘zini til madaniyati orqali ijtimoiy muhitga tatbiq etadi, ijtimoiy qadriyatlarni o‘zlashtiradi va madaniy pozitsiyani mustahkamlaydi. Shu bois, til madaniyati shaxsning jamiyatdagi mavjudligi va barkamolligi bilan chambarchas bog‘liq bo‘lgan integrativ falsafiy hodisadir.

⁹ Bühler K. Sprachtheorie. – Jena: Fischer, 1934. – 81-bet.

¹⁰ Saidova Z. *Til madaniyati va axloqiy pozitsiya shakllanishi*. – Toshkent: Ma’naviyat, 2011. – 92-bet.

¹¹ Leontyev A.N. *Deyatelnost. Soznaniye. Lichnost*. – Moskva: Politizdat, 1975. – 142-bet.

¹² Matyoqubova T. *Nutq madaniyati va shaxs ijtimoiyligi*. – Toshkent: Fan, 2016. – 109-bet.

Til madaniyati shaxs taraqqiyotining chuqur ijtimoiy-falsafiy asosga ega bo'lgan tarkibiy qismidir. U insonning tafakkur tarzi, axloqiy pozitsiyasi, muloqotdagi did va estetik qarashlarining shakllanishida asosiy mezon sifatida namoyon bo'ladi. Til madaniyati shaxs uchun nafaqat nutqiy ifoda vositasi, balki o'z-o'zini anglash, ijtimoiy ongda o'z o'rnini topish va madaniy pozitsiyani belgilashga xizmat qiladigan ichki axloqiy-madaniy maydonni tashkil etadi. Inson o'z hayotiy tajribasini, axloqiy pozitsiyasini va ijtimoiy his-tuyg'ularini til orqali anglaydi, nutq orqali ijtimoiy munosabatlarga kirishadi. Shu ma'noda, til madaniyati — bu shaxsni madaniyatli mavjudotga aylantiruvchi ontologik mexanizm sifatida e'tirof etiladi. Fransuz faylasufi E. Benvenist tilning antropologik mohiyatini sharhlab, shunday yozadi: "Inson til vositasida jamiyatga mansublikni his qiladi, o'zini borliqdagi madaniy mavjudot sifatida anglaydi va til orqali o'zining 'men'ini ijtimoiy tasdiqlaydi".¹³ Bu qarash til madaniyatining shaxs o'zligini shakllantirishdagi identifikatsion funksiyasini ochib beradi. Aynan til madaniyati orqali shaxs jamiyatga, tarixiy merosga va ijtimoiy qadriyatlar tizimiga uyg'unlashadi. Bu uyg'unlik esa tilni shunchaki kommunikatsion vosita emas, balki madaniy o'zlikning asosi sifatida baholashga olib keladi.

O'zbek tilshunoslik maktabida ham til madaniyati shaxs rivojida markaziy o'rin egallashi qayd etiladi. Jumladan, A. Jo'rayev til madaniyati va shaxsning ijtimoiy barkamolligi o'rtasidagi aloqadorlikni quyidagicha ifodalaydi: "Til madaniyati bu — shaxsning ijtimoiy madaniyatda o'z o'rnini anglash vositasi bo'lib, uning axloqiy olami va muloqotdagi intellektual darajasini shakllantiradi".¹⁴ Jo'rayev fikriga ko'ra, til madaniyati shaxsda nafaqat axloqiy ong, balki axborotga mas'uliyatli munosabat, muloqotga madaniyatli yondashuv va jamiyatga estetik intilish hissini shakllantiradi. Bu esa til madaniyatini falsafiy antropologiya doirasida muhim fenomen sifatida ko'rsatadi.

Til madaniyati shaxsning ichki tarbiyasi, tafakkur madaniyati va his-tuyg'ularining tartiblanishida ham hal qiluvchi rol o'ynaydi. Insonning ijtimoiy hayotdagi o'zini tuta bilishi, nutqdagi e'tibori, andishasi, hurmat va mulohaza madaniyati aynan til orqali belgilanadi. Bu fikrni N. Habibullayeva quyidagicha tasdiqlaydi: "Til madaniyati shaxsning axloqiy-ruhiy kamolotini ta'minlovchi ichki mexanizmdir. Unda insonning o'z fikrini qanday bildirishi emas, balki uni qaysi etik mezonlar asosida ifoda etishi muhim ahamiyat kasb etadi".¹⁵ Til bu jihatdan axloqiy tartibni ifoda etuvchi vosita, shaxs ruhiyatining estetik ko'zgidir.

Bugungi globallashuv va raqamli madaniyat sharoitida til madaniyatining shaxs rivojidadagi roli yanada murakkablashmoqda. Tilshunos A. Ochildiyeva bu masalaga quyidagicha yondashadi: "Zamonaviy jamiyatda shaxsning ijtimoiy qadri uning til

¹³ Benvenist E. *Problèmes de linguistique générale*. – Paris: Gallimard, 1966. – 94-bet.

¹⁴ Jo'rayev A. *Shaxs, madaniyat va til uyg'unligi*. – Toshkent: Ma'naviyat, 2013. – 55-bet.

¹⁵ Habibullayeva N. *Axloq va til madaniyati*. – Toshkent: Fan, 2018. – 69-bet.

madaniyati orqali baholanmoqda. Raqamli muloqotda ham tilning axloqiy va madaniy filtrlari shaxs identitetining uzviy tarkibiga aylangan”.¹⁶ Bu tahlil til madaniyatining zamonaviy kommunikatsiya texnologiyalarida ham shaxsni tartibga soluvchi, ijtimoiy mas’uliyatni mustahkamlaydigan omil sifatida mavjudligini ko’rsatadi. Til madaniyati shaxsning shakllanishi va yetuklikka erishishida gnoseologik, aksiologik va ontologik vosita sifatida hal qiluvchi ahamiyatga egadir. U orqali inson jamiyatda o’z o’rnini anglaydi, axloqiy xulq-atvorga amal qiladi, fikrni madaniyatli tarzda ifoda etadi va ijtimoiy munosabatlarda estetik tamoyillarga asoslanadi. Shu bois, til madaniyati shaxsning sivilizatsion kamoloti va ijtimoiy mavjudligi asoslarini belgilovchi konseptual kategoriya sifatida har qanday ta’limiy, axloqiy va pedagogik jarayonning markazida turishi lozim.

Til madaniyati shaxsning jamiyatdagi mavjudligi, o’zligini anglashi va madaniy o’zini namoyon qilishi jarayonida chuqur ontologik va aksiologik mazmunga ega bo’lgan ijtimoiy-falsafiy hodisadir. Shaxs faqat til orqali emas, balki aynan madaniyatli til orqali o’z tafakkurini, axloqiy pozitsiyasini va ijtimoiy maqomini shakllantiradi. Til madaniyati shaxsni axborotni iste’mol qiluvchi emas, balki ma’naviy ongli, ijtimoiy mas’uliyatli va estetik ongli subyektga aylantiruvchi vosita sifatida namoyon bo’ladi. Bu jihatdan, til madaniyati shaxsni jamiyat bilan bog’lovchi muhim gnoseologik va aksiologik vosita, o’zlikning ijtimoiy-madaniy refleksiyasidir. Jamiyatning ma’naviy qadriyatlari til orqali shaxs ongiga singdiriladi. Shaxs esa, til madaniyati orqali o’zining ma’naviy kamolot darajasini ijtimoiy muhitda namoyon etadi. Bu o’zaro aloqadorlikni falsafiy tahlil qilgan rus faylasufi V.S. Bibler quyidagicha ta’riflaydi: “Shaxs tilda shakllanadi va til orqali madaniyatga kiradi. Shuning uchun til madaniyati — bu shaxsning o’zligini tan olishi, o’z tafakkuriga javobgarlik hissi bilan qarashi va madaniyatni ongli tarzda qabul qilishidir”.¹⁷ Bu ta’rif til madaniyatini shaxsning ichki dunyosi va uning tashqi ijtimoiy faoliyati o’rtasidagi muvozanatni ta’minlovchi madaniy mexanizm sifatida talqin qilish imkonini beradi.

O’zbek tilshunosligida ham til madaniyatining shaxs shakllanishidagi roli ustuvor masala sifatida ko’rilmogda. Jumladan, O. Xo’jayev o’z tadqiqotlarida til madaniyatining shaxsga ta’siri borasida quyidagicha fikr bildiradi: “Til madaniyati shaxsga nafaqat nutqiy mahorat beradi, balki uning estetik va axloqiy o’sishini ham ta’minlaydi. Til vositasida inson o’z fikrini izchil va madaniy shaklda bayon etadi, bu esa jamiyatda uning shaxs sifatida tan olinishini kafolatlaydi”.¹⁸ Bu fikr til madaniyatining shaxs uchun kommunikativ emas, balki sivilizatsiyaviy funksiyasini ochib beradi.

¹⁶ Ochildiyeva A. Til madaniyati va raqamli kommunikatsiya. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2020. – 103-bet.

¹⁷ Bibler V.S. Ot dialoga — k logike kul’tury. – Moskva: Politizdat, 1991. – 43-bet.

¹⁸ Xo’jayev O. Til madaniyati va shaxs taraqqiyoti. – Toshkent: O’zbekiston, 2015. – 59-bet.

Shaxsning til madaniyatiga egalik darajasi uning ichki madaniy barqarorligini belgilaydi. Nutqdagi muvozanat, etik me'yorlarga amal qilish, mulohazalilik, ohangdorlik va mazmuniy boylik — bularning barchasi shaxsning axloqiy va madaniy kamolotini ifodalaydi. Ushbu nuqtai nazarni qo'llab-quvvatlagan tilshunos olim M. Turg'unova til va shaxs o'zaro aloqasini quyidagicha ifodalaydi: "Til madaniyati shaxsda ijtimoiy ong va axloqiy mas'uliyat uyg'otadi. Tilga nisbatan madaniy munosabat shaxsning jamiyatda o'zini tutishi, fikr bildirishi va boshqalarni tinglay bilish madaniyatini shakllantiradi".¹⁹ Shaxsning til madaniyati doirasidagi ijtimoiy o'zini anglashiga zamin yaratuvchi muhim jihatlardan biri — tilning semantik yuki va konnotativ imkoniyatlaridan foydalanish salohiyatidir. Bu salohiyat insonning tafakkur darajasiga, estetik didiga va muloqotdagi madaniy yondashuviga bog'liq. I. Kenjaboyev til va ma'naviyat o'rtasidagi uzviylikni shunday tushuntiradi: "Shaxs til vositasida o'zligini ijtimoiy ongda aks ettiradi. Til madaniyati esa shu aks ettirishni madaniy filtrlar orqali tartibga soladi".²⁰ Bu qarash til madaniyatining shaxsni nafaqat ifodalash, balki shakllantirish, yo'naltirish va kamolotga eltish vositasi ekanligini asoslaydi. Til madaniyati — bu shaxsning ijtimoiy borliqdagi estetik va axloqiy mavjudligining asosi bo'lib, u faqat nutqiy savodxonlik emas, balki madaniy ong, kommunikativ intellekt, axloqiy mas'uliyat va estetik sezuvchanlikni mujassamlashtirgan tizimdir. Til madaniyati shaxsni jamiyat bilan bog'laydi, uning axloqiy harakatlariga mezon bo'ladi, tafakkur va hissiyotlar orasidagi muvozanatni ta'minlaydi. Shu jihatdan, til madaniyati nafaqat individual yuksalish, balki ijtimoiy barqarorlikning ham falsafiy-tarbiyaviy poydevoridir.

Til madaniyati — bu shunchaki kommunikativ kompetensiya yoki estetik nutq mahorati emas, balki shaxsning ijtimoiy-axloqiy shakllanishida hal qiluvchi rol o'ynovchi murakkab madaniy va falsafiy tizimdir. Til inson ongining shakllanishida asosiy vosita bo'lib, u orqali shaxs o'zini anglaydi, jamiyatda o'z o'rnini topadi va ijtimoiy qadriyatlarni o'zlashtiradi. Til madaniyati, shu ma'noda, shaxsning tafakkur darajasi, axloqiy ideallar va estetik didi bilan bevosita uyg'unlikda namoyon bo'ladi. Shaxsning nutqdagi madaniyati uning ruhiy-intellektual salohiyatini, ijtimoiy munosabatlardagi axloqiy pozitsiyasini va madaniy refleksiyasini ifoda etuvchi ko'zgudek namoyon bo'ladi. Bu boradagi nazariy qarashlar orasida amerikalik faylasuf Ch. Morisning semiosfera doirasidagi mulohazalari alohida e'tiborga loyiq. U tilning shaxsga ta'sirini quyidagicha baholaydi: "Til shaxsni axborot uzatuvchiga emas, balki axborotni anglovchi, ma'naviy qabul qiluvchi, jamiyat qadriyatlarini semantik darajada talqin qiluvchi mavjudotga aylantiradi".²¹ Ushbu qarashga asoslanib aytish

¹⁹ Turg'unova M. Shaxs ma'naviyati va til madaniyatining uyg'unligi. — Toshkent: Ma'naviyat, 2017. — 71-bet.

²⁰ Kenjaboyev I. Til, tafakkur va madaniyat. — Toshkent: Fan, 2012. — 86-bet.

²¹ Morris Ch. *Signs, Language and Behavior*. — New York: Prentice Hall, 1946. — 137-bet.

mumkinki, til madaniyati shaxsni informatsion subyekt emas, balki ma'naviy-madaniy mavjudlik sifatida shakllantirish vositasidir.

O'zbek tilshunoslik va ma'naviyatshunoslik sohasida ham bu yondashuv ilmiy asoslangan. Jumladan, B. Ahmedov shaxsning o'zligini topishida til madaniyatining o'rnini quyidagicha ta'riflaydi: "Til madaniyati shaxsning axloqiy yetukligining mezonidir. Bu mezon orqali inson o'zini jamiyat oldida madaniy jihatdan tartibga soladi, nutqi bilan o'z ma'naviy portretini yaratadi".²² Til madaniyati bu jihatdan shaxsning ichki va tashqi fazilatlarini uyg'unlashtiradigan vosita sifatida namoyon bo'ladi. Til madaniyatining shaxs rivojidagi falsafiy mohiyatini ochishda fenomenologik yondashuv ham dolzarb ahamiyat kasb etadi. Bu yondashuvga ko'ra, shaxs o'z mavjudligini til orqali idrok etadi va boshqa ong egalari bilan muloqotda bo'lish orqali o'zining mavjudligini tasdiqlaydi. Bu nuqtai nazarni M. Merlo-Ponti quyidagicha asoslaydi: "Til bu — mavjudlikning ko'rinishli shakliga aylangan tafakkur bo'lib, shaxs til orqali o'z hayotiy holatini tushunadi va uni boshqalar bilan bo'lishadi".²³ Shu bilan til madaniyati shaxsning ontologik shakllanishida vosita bo'libgina qolmay, balki u orqali inson jamiyatga ma'naviy va axloqiy jihatdan integratsiyalanadi.

Hozirgi zamonaviy ijtimoiy muhitda til madaniyati shaxsning axborotga nisbatan selektiv, tanqidiy va etik yondashuvini shakllantiradi. Bu borada G. Nurullayeva quyidagi fikrni ilgari suradi: "Shaxs til madaniyati orqali kommunikativ muvozanatni, bahs madaniyatini, o'zaro hurmat va e'tiborni o'rganadi. Bu esa uni nafaqat nutqiy jihatdan, balki ma'naviy jihatdan ham kamol toptiradi".²⁴ Aynan shu jihatdan til madaniyati shaxsga ijtimoiy muhitda mustaqil, axloqiy mas'uliyatli va madaniy subyekt sifatida shakllanish imkonini beradi. Til madaniyati shaxs taraqqiyotida fundamental falsafiy o'rin egallaydi. U orqali inson faqat so'zlashishni emas, balki axloqiy mulohaza yuritishni, estetik did bilan fikr ifodalashni, madaniy javobgarlikni va ijtimoiy mas'uliyatni o'zlashtiradi. Shaxs o'zining mavjudligini, jamiyatdagi rolini va ichki dunyosini aynan til madaniyati orqali anglaydi va ijtimoiy kontekstdagi pozitsiyasini shakllantiradi. Shu bois, til madaniyatini shaxs rivojida kommunikativ emas, balki eksistensial-aksiologik omil sifatida talqin qilish — zamonaviy tafakkur falsafasining dolzarb vazifalaridan biridir.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Xudoyberdiyeva D. Til madaniyati va shaxs tarbiyasi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2011. – 112 b.
2. Berdimurodov A. Fikr, madaniyat va til uyg'unligi. – Toshkent: Fan, 2014. – 93 b.

²² Ahmedov B. *Til va shaxs taraqqiyoti*. – Toshkent: O'zbekiston, 2012. – 88-bet.

²³ Merleau-Ponty M. *Phénoménologie de la perception*. – Paris: Gallimard, 1960. – 241-bet.

²⁴ Nurullayeva G. Til madaniyati va ma'naviy kommunikatsiya. – Toshkent: Ma'naviyat, 2019. – 74-bet.

3. G'ulomova E. Til estetikasi va axloqiy madaniyat. – Toshkent: O'zbekiston, 2009. – 66 b.
4. Mirzayeva N. Til madaniyati va shaxs psixologiyasi. – Toshkent: Yangi asr avlodi, 2017. – 74 b.
5. Vasilev G. Falsafa va til. – Moskva: Progress, 2003. – 58 b.
6. Saidov A. Til va tafakkur madaniyati. – Toshkent: Fan, 2010. – 101 b.
7. Karimova R. Til madaniyati va shaxs psixologiyasi. – Toshkent: O'zbekiston, 2015. – 89 b.
8. Abdurahimova Z. Kommunikativ madaniyat va shaxs. – Toshkent: Ma'naviyat, 2011. – 73 b.
9. Bühler K. Sprachtheorie. – Jena: Fischer, 1934. – 81 b.
10. Saidova Z. Til madaniyati va axloqiy pozitsiya shakllanishi. – Toshkent: Ma'naviyat, 2011. – 92 b.